

Az egyetemi doktori vizsgákról

Egy tudományterület fejlettségét, a többi diszciplínához viszonyított helyzetét számos egyéb tényező mellett az adott területen szerzett tudományos minősítések száma is reprezentálja. A tudományos fokozatok, címek problémakörének vizsgálatakor természetesen nem szabad figyelmen kívül hagyni a tudományterület jellegét, hiszen például az elméleti és az alkalmazott, gyakorlati stúdiumok lehetőségei e tekintetben is eltérőek, de feltétlen meghatározójuk a szóban forgó stúdium „életkora” is, hiszen más jellegű munkát igényel szakembereitől, kutatóitól egy nagy múltú tudományág, mint egy kisebb hagyományokkal rendelkező szakma. Ez utóbbiak közé sorolhatjuk a könyvtári és informatikai ismereteket is. Bár a könyvtárosság a régi értelmiségi foglalkozások közé tartozik, és néhány külföldi országban az első tudományos igényű megalapozások, rendszerező és összegező vállalkozások már 100–150 évvel ezelőtt megszülettek, hazánkban a korábbi eredmények ellenére is a könyvtárosi, tájékoztatási tevékenység csak az utóbbi évtizedekben vált számon tartott, széles társadalmi szükséglet kielégítő szakmává.

Mesterségünknek az elmúlt időszakban bekövetkezett nagyarányú fejlődése a rendelkezésre álló szellemi kapacitások jelentékeny hányadát igénybe vette a könyvtár- és tájékoztatásügy mindig soron következő feladatainak megoldásához. Az ilyen, a fejlődést segítő munkák alapozták meg, tették lehetővé a mai könyvtári és tájékoztatási rendszer kiépülését, és ezért jutott kevesebb szellemi energia, lehetőség az alapozó jellegű kutatómunkára. Ezek a körülmények szakmánkban is nyilván kihatottak a különféle tudományos minősítések megszerzésére.

Hazánkban a többi szocialista ország-

hoz hasonlóan a tudományos minősítés két intézményrendszer feladatkörébe tartozik. Az *egyetemi doktori* cím adományozására az egyetemek jogosultak, míg a tudományos fokozat két szintje, a *tudományok kandidátusa* és a *tudományok doktora* cím odaítélése a Magyar Tudományos Akadémia tudományos minősítő bizottságának jogkörébe tartozik. Mint ismeretes, az egyetemi doktori cím a jogi, az orvosi, fogorvosi és az állatorvosi szakokon együtt jár az oklevél megszerzésével, és a foglalkozásra utal. Egyéb szakterületeken megszerzésük az egyetem befejezése után további vizsgák letételéhez és értekezés elfogadásához van kötve. Egyetemi doktori címet csak azon az egyetemen lehet szerezni, ahol a jelölt által választott szakterületen egyetemi képzés folyik.

Magyarországon könyvtárosi stúdiumokat hosszabb—rövidebb ideig már a század elejétől oktattak a budapesti, a kolozsvári, a pécsi és a debreceni egyetemeken, tanszék megszervezésére azonban ekkor még nem került sor. Egyetemi tanszékét a szak 1949-ben kapott az Eötvös Loránd Tudományegyetem bölcsészettudományi karán, ahol azóta is folyik az egyetemi szintű könyvtárosképzés. A képzés megindulásától 1980. december 31-ig nyolcvan-an szereztek könyvtárosi ismeretekből egyetemi doktori címet. Az első doktori diploma átadására 1958-ban került sor. Ezt követte 1960-ban és 1961-ben egy, illetve két doktori disszertáció megvédése, majd néhány éves szünet után 1965-től 1967-ig évente további egy-két jelölt tett vizsgát. A doktorálók száma 1968-tól emelkedni kezdett, és éves átlagban négyen-ötven vizsgáztak. A könyvtárosi doktori vizsgák száma az elmúlt öt évben évente általában 8–9 volt.

A vizsgák számának alakulása 1980. december 31-ig:

Év	A vizsgázók száma	Év	A vizsgázók száma	Év	A vizsgázók száma	Év	A vizsgázók száma
1958	1	1964	—	1970	3	1976	9
1959	—	1965	1	1971	1	1977	7
1960	1	1966	2	1972	4	1978	8
1961	2	1967	1	1973	4	1979	7
1962	—	1968	4	1974	5	1980	9
1963	—	1969	5	1975	6		

Az értekezések tematikai megoszlása a vizsgált időszakban a következőképpen alakult: történeti témakörökből (könyv-,

sajtó-, könyvtár-, nyomdászat-, kiadás- és művelődéstörténet) 46; tájékoztatásból, bibliográfiából 10; informatikából,

osztályozásból 9; olvasáspedagógiából, -szociológiából, -pszichológiából 9; kommunikációelméletből 1; igazgatásból, statisztikából, tervezésből 3; a könyvtári rendszer témaköréből pedig 2 doktori értekezés készült.

A témaválasztás alakulásában az elmúlt húsz év során egyik témakör javára sem tapasztalható eltolódás. Már az első időszakból találhatók „aktuális” kérdéseket feldolgozó értekezések (könyvtárstatisztika: 1961, informatika: 1966, igazgatás: 1966), ugyanakkor a történeti témák a mai napig megőrizték vezető helyüket: az 1980-ban elfogadott 9 disszertációból 6 történeti, 2 informatikai, 1 pedig tájékoztatási témát dolgozott fel.

Nem csupán a disszertálók témaválasztása tanulságos és érdekes, hanem a doktori vizsgát tett könyvtárosok névsora is, hiszen sokuk nevével gyakran találkozunk a szakmai közéletben és szakfolyóirataink hasábjain. A doktori címet szerzettek között szinte valamennyi könyvtártípusban, a közművelődési, a szak-, a felsőoktatási stb. könyvtárakban dolgo-

zók, budapestiek és vidékiek egyaránt megtalálhatók.

Könyvtárainkban számszerűen is sok és témájukban is fontos kutatások folynak. A könyvtárak által bejelentett kutatásokat a Könyvtártudományi és Módszertani Központ nyilvántartja és időről időre közreadja. E nyilvántartásban az eddig elfogadott disszertációknak csupán egy hányada szerepel bejelentett kutatásként. A jövőben a könyvtári kutatásokat és a disszertációs témákat jobban össze kellene hangolni, hogy ez utóbbiak fokozottabban igazodjanak a tényleges szakmai igényekhez és szükségletekhez. A könyvtári kutatások irányításában és szervezésében a jövőben a doktorátusi formával nagyobb mértékben kellene számolni, hiszen ez jelenti a tudományos minősítés alsó fokát és az első lépést a magasabb tudományos fokozatok megszerzéséhez. A tudományos minősítések pedig a tényleges kutatási eredményeken túl szakmánk társadalmi presztízsének emeléséhez is hozzájárulnak.

Sz. S.

VALLOMÁSOK A KÖNYVTÁRRÓL

Ülök a könyvtárban

Sosem folytattam hosszú, rendszeres tudományos kutatást könyvtárakban. Amit írtam, szinte mind megéltem, olyan században telt el eddigi hetven esztendőm, melyben Tinódi Sebestyén kellett legyen és Lantos, aki győzte a lóhólast eseményei nyomában lábbal, pennával, énekkel. A könyvtárak mégis otthonaimmá váltak, ha nem forrásanyagért, hát eligazodásért évtizedeink zűrzavarában. Máskor távlatok kereséséért, a lélek megnyugvásáért. Legtöbbször pedig, szűkös anyagi viszonyaim között fiatalon, magáért a szépirodalomért. De úgy is volt, hogy az olvasóterem meghitt melegségéért, a körülöttem levő elmerültek csendes környezetéért. Barátokért, kikkel kávéházra való pengő híján ott találkoztunk, csinos egyetemista lányokért, esetleg éppen olyanért, aki mellettem ült egy-egy szemeszteren át, s összesűgtünk időnkint a könyvlapok forgatásának csendjében.

Elsőnek a bécsi nemzeti könyvtárat laktam meg így hónapokig, kerülve az albérleti szobám hűvösét, felcserélve azt az egykori császári palota szárnyának terméivel. Sok nemes lélek vált olvasmányaitól szenvedélyes harcossá, nékem a könyvek mindig a békét sugallták. A töméntelen magyar vonatkozású anyag-

TATY
SANDOR
író

ból sem azt kerestem körülvéve korombeli osztrák sorstársaimmal, ami századokon át ellenségekké gyötört bennünket, hanem ami a világválság akkori esztendeiben kénytelen összekötött. Egyébként is olyan különleges évek voltak ezek a fél évszázaddal ezelőttiek, amikor a magyar Bécsben akár forradalmi szellemet is tanulhatott: főképp a könyvtárakban meghúzódozóktól.

Második otthonom egy-két éven át a Pécsi Egyetemi Könyvtár volt. Kemény-
táblás, nehéz könyvekből hézagos ismer-